

Biologisk mangfold i jordbrukslandskapet «mellomrom»

Stig Horsberg

23.8.2023

Statsforvalteren i Innlandet

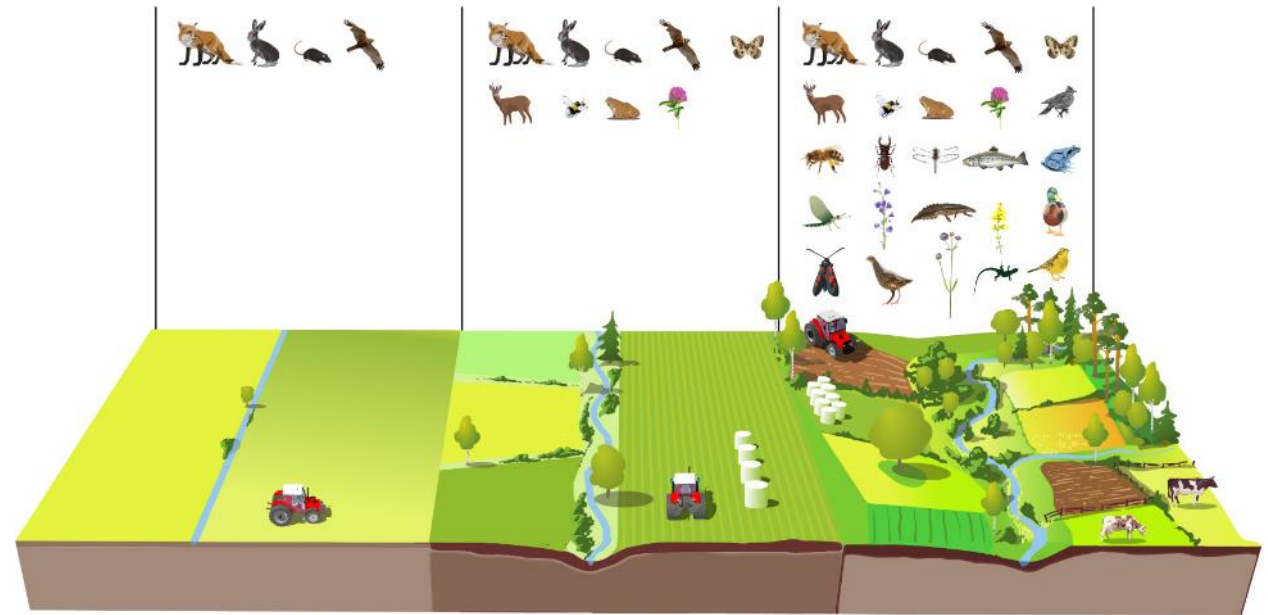

25.08.2023

Biomangfoldet i jordbrukslandskapet

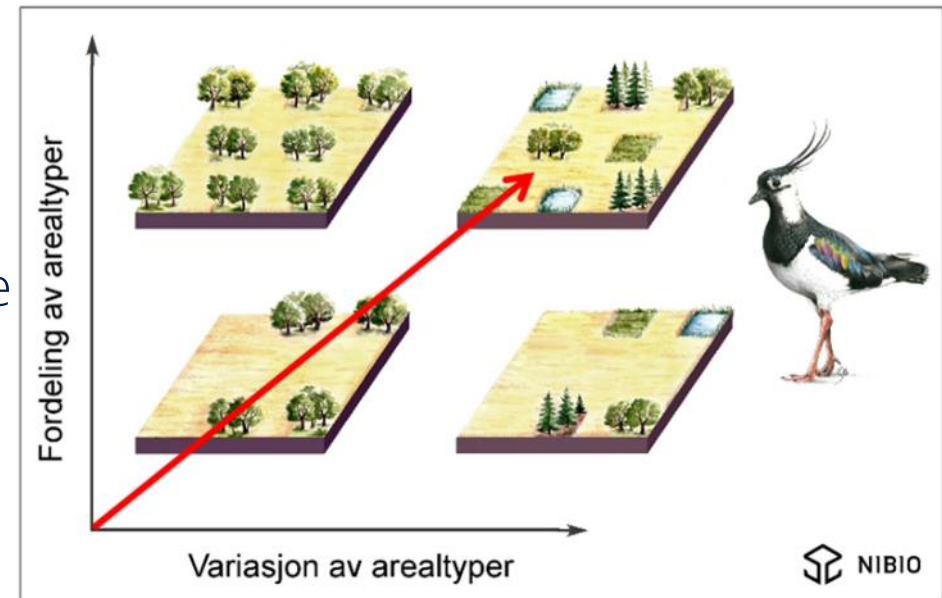
- Intensivering av produksjon, drenering, større teiger, gjengroing osv.
- En fjerdedel av rødlisteartene er knyttet til jordbrukslandskapet
- Trenden er negativ for mange arter, f.eks. kulturlandskapsfugler og insekter
- Nydyrking av kartlagte naturtyper, andre er i gjengroing eller forfall
- Små tilskuddsmidler til biomangfoldtiltak, til dels lite målrettet og med uviss effekt

Naturtyper, restarealer og landskapsøkologi

- De verdifulle naturtypene er få, ligger spredt og med stor avstand
- Det meste av åkerlandskapet har ikke verdifulle naturtyper
- Et velfungerende og økologisk robust landskap er heterogent = mange typer biotoper i forskjellig størrelse, godt fordelt med stor variasjon og korte avstander mellom
- Det vil si at verdien av de verdifulle naturtypene er også avhengig av landskapet rundt dem
- Restarealer, forsumpet mark, vegetasjonsbelter, kantsoner, vannløp = viktig som korridorer, spredningsveier og leveområder

NIBIO: Mellomrommene

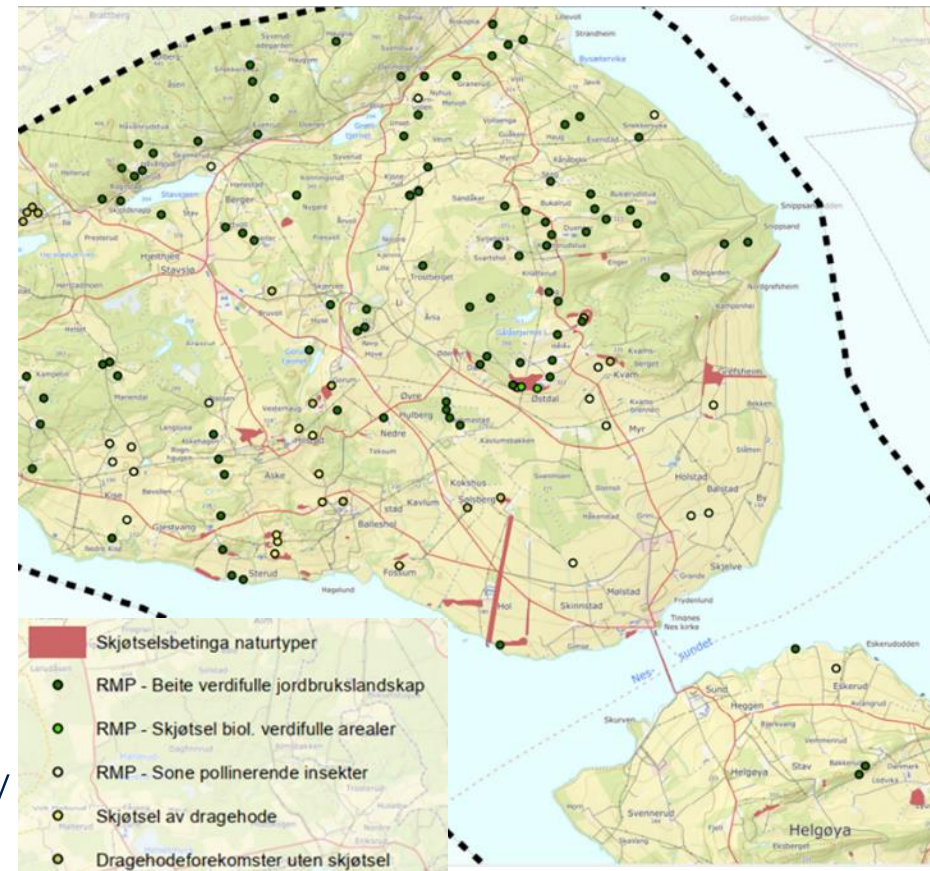
- Overvåkingsflater med åkerholmer, åkerreiner/åkerdeler, ulike typer av kantsoner, beite/eng ute av bruk
- Viktige for pollinatorer og andre insekter, fugler, planter
- Mest vanlige plantearter, men likevel et stort mangfold – 36-55 arter i snitt pr. polygon
- Spesielt vegkantene er artsrike, og de vanligste artene er viktige for pollinatorer
- Kartlagt holdninger: Mange bønder positive, men mangler kunnskap, og god skjøtsel er en kostnad

Utfordringer for målretting og effekt

- Forvaltningen er avhengig av hvem som faktisk sender en søknad
- Tiltakene er spredt ganske tilfeldig
- Helhet og sammenheng mangler
- Avhengig av personlig motivasjon og nytteverdi
- Liten kunnskap om naturmangfold og hva som skal til for å ta vare på det
- Overlapp i ordninger landbruk-miljø
- Bedre målretting, bruk og videreutvikling av tilskuddene er nødvendig

Mer målrettet biomangfoldarbeid

- En av de største tilskuddspottene fra 2019: «Pollinatorsoner» på dyrka mark (2022: 6 mill. kroner)
- RMP nasjonalt: Åpnet for tilskudd også til kantsoner utenfor åkeren - men ingen kantsoner er like, og vi avventer foreløpig i Innlandet
- RMP og SMIL: Store midler, men hvordan få brukt midlene på riktig sted og på riktig måte?
- Inviterte to landbrukskontor til en diskusjon om mer helhetlige og målrettede tiltak: Skjøtsel av verdifulle naturtyper, forbedre og utvikle andre naturarealer, etablere nye biotoper - og knytte sammen alt i et «blågrønt nettverk»
- Konkluderte med at første skritt er å få fram konkrete eksempler i samarbeid med noen positive grunneiere og formidle kunnskap til andre i området

Kantsoner og restarealer – kommunale prøveprosjekter i åkerlandskapet

- La humla suse: Prosjekt i Gran og Ringsaker 2022. Seks eiendommer
- SFIN og landbrukskontoret i Ringsaker 2022-23: Tre eiendommer
- Landbrukskontoret for Hedmarken: Kantsoneprosjekt 2023-24
- Dialog/befaringer med grunneiere
- Oversikt over eksisterende verdier
- Arealer med potensial
- Anbefalinger, skjøtselsråd
- Praktiske løsninger for skjøtsel
- Eksempler/demonstrasjonsområder fra 2023-2024

Hva ser vi etter?

- Generelt: Utvide rommet mellom intensiv åkermark og tett kratt og skogsmark
- Tilstand og muligheter for restaurering/skjøtsel av kulturbetinga naturtyper
- Åkerholmer og andre småarealer med skjøtelsespotensial: vegetasjonssjikt,
- Lysåpne og næringsfattige kantsoner mellom åker og skog/kratt
- Steingjerder og liknende elementer
- Spesielle artsforekomster med behov for tiltak/hensyn
- Vann og fuktige arealer – eventuelt potensial for etablering

Mange kantsoner er vanskelige å utvikle: Sterk gjødselpåvirkning, kraftig ugrasvekst, konkurranse med krattvegetasjon

Andre steder er forutsetningene bedre: Skrinnere, åpne kantsoner, mer glissen/flersjiktet busk- og trevegetasjon

Breie og åpne bryn, vegetasjonsbelter med variert vegetasjon, skjøtsel av skogholt med virkesproduksjon, steingjerder, spesielle artsforekomster

Verdifulle naturtyper med skjøtselsbehov: Hagemark, naturbeitemark, åpne og kalkrike berg

Bekkeløp og fuktarealer

- Utvide og utvikle kantvegetasjon langs vannløp
- Gjenskape mer naturlige bekkeløp som er kanalisert
- Gjenåpne bekker
- Etablere dammer
- Fuktpåvirka arealer langs bekker og vatn
- Fuktige småarealer på åker med vanskelige dreneringsforhold

RMP-tilskudd fra 2022 til å legge til rette hekke- og beiteområder for fugler:
Fanger opp en del fuktig åkermark med flerårige avtaler

Små og store forbedringstiltak

- Trær og busker med blomster for pollinatorer og bær/nøtter for fugler
- Kantsoner med flere sjikt, variasjon tett/åpent
- Fristilling av eldre lauvtrær (som tåler det)
- Sørvendte bryn, steingjerder, røyser osv.
- Død ved
- Flerårige blomsterstriper istedenfor ettårige, innsåing av stedegne arter
- Sprøytefrie soner i åkerkantene
- Sandblotninger uten (skyggende) vegetasjon
- Halmballer for humler
- Restarealer med glissen blandingsvegetasjon

